

Filosofie jako „pomocná věda“?

Heřmaň, 14.-16. 6. 1996

1. Filosofie není věda, vědy se většinou (s výjimkou geometrie a v jiném smyslu logiky) vydělovaly z filosofie (nebo později z jiných věd, zejména na „hranicích“, ale někdy i napříč hranicím); je teologie vědou?
2. Vědeckost předpokládá, že vědec ví, co dělá, když je vědecky činný; nejvýznamnější činností vědce je myšlení. Odbornost (specializovanost) věd vede k diletovaní, neboť do odborné kompetence žádné z věd nespadá např. kontrola myšlenkových postupů a strategií.
3. Bez filosofie se každá „věda“ posléze stává jen dovedností čili technikou. Ve skutečnosti se ovšem žádná věda bez jakési filosofie neobejde, ale taková „filosofie“ (většinou zastaralá a již rozpoznatelně vadná) může značně znehodnotit výsledky vědeckého zkoumání. To do jisté míry platí i pro teologii.
4. Filosofie je především neustávající reflexí, před jejímž dosahem nelze ochránit žádnou lidskou činnost, tedy ani žádnou vědu. Filosofie proto může legitimně aspirovat na své právo, podrobit vyjasňující reflexi nejen samo teologické myšlení, ale také např. víru či naději apod., které reflektuje také teologie.
5. Záleží na teologech, zda budou teologii chápat jako odbornou vědu (která eo ipso ztratila vztah k celku), nebo jako nějakou „divnou filosofii“ (Souček), která musí být mj. na opatrné stráž před filosofií (včetně filosofické teologie). Vzniká tak otázka, zda bude muset každý teolog být náležitě vzdělán ve filosofii, která nebude součástí teologie, nebo zda si teologie vybuduje svou vlastní filosofii, tedy „teologickou filosofii“.
6. Na teologických fakultách musí být tedy přednášena filosofie buď jako teologická subdisciplína nebo jako samostatná neteologická disciplína, pěstovaná ovšem někým, kdo pro teologii má náležitou vnímavost a náležité (byť kritické) porozumění.
7. Protože situace jiných věd je v tom ohledu v rozsáhlé míře podobná (i když alespoň po mém soudu nikoliv se situací teologie identická), nezdá se mi řešení v podobě „teologické filosofie“ trvale do budoucna vyhovující. Na druhé straně mám sám za to, že „filosofická theologie“ se ukázala být pro filosofy v křesťanské tradici důkladněji zakotvenou disciplínou „zakázanou“.

[K přípravným bodům se dochovaly ještě tyto poznámky:]

„Postavení tzv. pomocných věd (religionistika, filosofie) na ETF“

(Balabán, Hejdánek)

ad: Filosofie

a) problém pomocnosti: relativnost, často i obousměrnost; nutnost odlišit od nástrojovosti (instrumentality např. počítačová nebo cizojazyková gramotnost, logické organon apod.) a na druhé straně od povahy fundamentálních předpokladů (středověké chápání „svobodných umění“ jako cesty k „vědám“ ars x scientia); sama teologie může být chápána jako pomocná disciplína medievalisty apod. Jde vždy také o konkrétní situaci v našem případě o ETF (ovšem vedle toho jsou významné také souvislosti zásadní, principiální), kterými konkrétní situace musí být „konstrolována“

b) filosofie není věda, takže nemůže být považována ani za „pomocnou vědu“ což

není záležitost jen terminologická (které bychom se mohli vyhnout volbou jiného termínu, např. „disciplína“): jde ovšem o docela určité porozumění jednak povaze filosofie, jednak povaze věd